

**ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ 90 ЖЫЛДЫҚ МЕРЕЙТОЙЫ**

«Ә.ТЕНИШЕВ КЕҢІСТІГІ: ТҮРКІТАНУ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМДАҒЫ ҒҰМЫР»

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ КОНФЕРЕНЦИЯ

МАТЕРИАЛДАР ЖИНАҒЫ

**Қазақстан Республикасы
25-26 сәуір Алматы, 2024**

**THE COLLECTION OF MATERIALS OF THE
INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND THEORETICAL CONFERENCE**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE DEDICATED to the 90th
ANNIVERSARY of KAZNU AL-FARABI**

«E.TENISHEVSKY SPACE: TURKOLOGY and SCIENTIFIC LIFE»

**Republic of Kazakhstan,
25-26 april Almaty, 2024**

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ

ПОСВЯЩЁННОЙ К 90-ЛЕТИЮ КАЗНУ ИМ. АЛЬ-ФАРАБИ

**«Ә.ТЕНИШЕВСКОЕ ПРОСТРАНСТВО: ТҮРКОЛОГИЯ И ЖИЗНЬ В
НАУКЕ»**

**Республика Казахстан
25-26 апрель Алматы, 2024**

ISBN 978-601-04-3966-5

**ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
90 ЖЫЛДЫҚ МЕРЕЙТОЙЫ
Э.ТЕНИШЕВ КЕҢІСТІГІ: ТҮРКІТАНУ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМДАҒЫ ҒҰМЫР
Халықаралық ғылыми конференция
25-26 сәуір Алматы, 2024**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE DEDICATED to the 90th ANNIVERSARY of
KAZNU AL-FARABI
E. TENISHEVSKY SPACE: TURKOLOGY and SCIENTIFIC LIFE**

**Republic of Kazakhstan,
25-26 april Almaty, 2024**

**МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ ПОСВЯЩЁННАЯ К 90-ЛЕТИЮ
КАЗНУ ИМ. АЛЬ-ФАРАБИ
«Э. ТЕНИШЕВСКОЕ ПРОСТРАНСТВО: ТЮРКОЛОГИЯ И ЖИЗНЬ В НАУКЕ»**

**Республика Казахстан
25-26 апрель Алматы, 2024**

Халықаралық конференция материалдарының жинағы әйгілі түркітанушы, шығыстанушы Эдхам Рахимович Тенишевтің ғылыми-теориялық зерттеулерін, идеяларын құрмет тұтып, құндылығын бағалайтын шәкірт-ғалымдардың «ұлы ұстаз» туралы ізгі ой-пікірлерінен, ыстық естеліктерінен, сондай-ақ жалпы түркілік кеңістіктегі саналуан мәселелермен айналысатын гуманитарлық бағыттағы - тарих, лингвистика, әдебиет, этнография, педагогика салаларындағы ғалымдар мен жас мамандардан тұратын зиялы аудиторияның ұсынған мақалаларынан тұрады.

Барлық мақалалар түпнұсқада беріліп, қазақ, ағылшын, орыс, түрік, өзбек, қырғыз, түрікмен тілдерінің барлық графикалық таңбалану заңдылықтары сақталды.

Uluslararası konferans bildirileri koleksiyonu, bilimsel-teorik araştırmalara saygı duyan ve değer veren çirak bilim adamlarının «büyük öğretmeni» nin nazik yansımaları, hararetli anılarından, ünlü türkolog, oryantalist Edham Rakhimovich Tenishev'in fikirlerinden ve genel olarak Türk alanı meseleleriyle ilgilenen beşeri bilimlerden - tarih, dilbilim, edebiyat, etnografya, pedagoji alanlarında - oluşmaktadır. bilim adamları ve genç uzmanlardan oluşan entelektüel bir izleyici kitlesi tarafından sunulan makalelerden oluşmaktadır. Tüm makaleler orijinalinde sunulmuştur ve Kazakça, Rusça, ingilizce, Türkçe, Özbekçe, Kırgızca, Türkmence dillerinin tüm grafik işaretleme yasalarına uyulmuştur.

The collection of materials of the International Conference consists of good thoughts about the "great teacher", warm memories of students-scientists who respect and value the scientific and theoretical research, ideas of the famous turkologist, Orientalist Edham Rakhimovich Tenishev, as well as articles presented by an intelligent audience consisting of scientists and young specialists in the humanities-history, linguistics, literature, ethnography, pedagogy, dealing with a wide range of problems in the Turkic space. All articles were presented in the original and followed all the laws of graphic marking of Kazakh, Russian, English, Turkish, Uzbek, Kyrgyz, Turkmen languages.

**Алматы: Қазақ университеті, 2024
©КазНУ имени аль-Фараби 2024**

4.Максумова С. Э.Воҳидов асарларида коннотативликнинг ифодаланиши: Филол. фан. номз. ... дисс. автореф. – Тошкент, 2012. – 21 б.

5.Қурбонова М. Ўзбек болалар нутқининг прагматик хусусиятлари: Филол. фан. док. (DSc) ... дисс. – Тошкент, 2018. – Б. 189.

6. Е.Шукур. Ҳамал айвони. - Шарқ.-Тошкент-2002.

7.Е.Шукур. Сочлари сумбул-сумбул.- Ғафур Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти.- Тошкент- 1988.

16.21.31: Тил ва ёзув

Асқарова Шахноза Камолидиновна
илмий маслаҳатчи ф.ф.д.,
проф. Д.С.Қулмаматов
Тошкент, Ўзбекистон

“АЛПОМИШ” ДОСТОНИ ИНГЛИЗЧА ТАРЖИМАСИДА ТОВУШ ТАКРОРИНИНГ МИҚДОРИГА КЎРА ТУРЛАРИ

Резюме. Ушбу мақола “Алпомиш” достони ва унинг инглизча таржимасида товуш такрорининг миқдорига кўра турлари ҳақида ёзилган. Назарий жиҳатдан, такрорлар тилишуносликнинг стилистика бўлимида ўрганилади. Тилишуносликда ҳиссий таъсирчанликни ифодалаш учун бир неча ифода воситалари қўлланади. Такрор маънони кучайтириш, интенсифик ва эмоционаллик учун хизмат қилади. Гапнинг энг муҳим бўлагига урғу бериш, сўзловчининг ҳиссий ҳолатини тасвирлаш, унинг таърифланаётган объектга нисбатан эмоционал-экспрессив муносабатини кўрсатиш ҳамда жараён давомийлигини ифодалашда такрор муҳим стилистик роль ўйнайди. Қатор воситалар каби такрор ҳам кўп вазифалидир. Мақоланинг мақсади ҳар бир товуш такрори гапнинг ритмик аспекти кучайтиради, нутқни оҳангдор, таъсирчан ва жозибадор қилади, шу йўл билан тингловчи томонидан осонлик билан қабул қилинишида муҳим аҳамиятга эга эканлигини кўрсатишдан иборат.

Калит сўзлар: товуш такрори, стилистика, достон, халқ оғзаки ижоди, лексик бирликлар.

Resume. *This article is written about the epic “Alpomish” and its types according to the amount of sound repetition in its English translation. Theoretically, repetitions are studied in the stylistics branch of linguistics. In linguistics, several means of expression are used to express emotional sensitivity. Repetition serves to reinforce meaning, intensity and emotionality. Emphasizing the most important part of the sentence, describing the speaker's emotional state, showing his emotional-expressive attitude towards the object being described, and expressing the duration of the process again play an important stylistic role. Like many tools, repetition is multifunctional. The purpose of the article is to show that the repetition of each sound enhances the rhythmic aspect of the sentence, makes the speech melodious, impressive and attractive, and in this way is important for its easy acceptance by the listener.*

Key words: *sound repetition, stylistics, epic, folklore, lexical units.*

Такрор воситалари бадий асардаги нутқ турларида бирор нутқ эффектини ҳосил қилувчи мустаҳкам бирлик ҳисобланиб, семантик ва функционал хусусиятларга эгадир. Такрор жумлалар орасидаги алоқадорлик қонуниятларига асосланиш вазифасини бажарувчи бирлик сифатида матндаги ифодавий семантик алоқа, ундаги миқдорий белгилар билан ҳар хил нутқ типига тааллуқли матнларда коммуникатив функцияни бажариши билан алоҳида аҳамиятга эга [1, 70].

Такрорланаётган ҳарф, бўғин, сўз, сўз бирикмаси, гап бўлишидан қатъий назар, улардан тингловчига нисбатан кучлироқ таъсир кўрсатиш, унда маълум воқеа-ҳодисага нисбатан ҳиссий қўзғалиш туйғуларини уйғотиш учун фойдаланилади. Такрор мусиқа ва такрорланувчи мусиқий жумлалар сингари нутқни оҳангдор, таъсирчан ва жозибадор қилиш, шу йўл билан уларни тингловчи томонидан осонлик билан қабул қилинишида муҳим стилистик воситадир. Шу боис ҳам уни маълум маънода нутқ мусиқаси деб ҳам аташ мумкин. Мисраларда келувчи товушлар миқдоран оддий ва мураккаб кўринишга эгадир. Унинг миқдори эса бир мисра доирасидаги сўзлар таркибида белгиланади. Бундай миқдор муайён товуш мисрадаги сўзларнинг қайси бўғинда такрорланиб келиши билан бевосита боғлиқ. Пировардида фоник такрор бир фонеманинг мисрада икки ва ундан кўп сўзларнинг бошида, ўртасида ва охирида келишидан иборатдир. Бундай такрор товуш табиатига кўра ўз ичига монорим ва аллитерацияни қамраб олади [4, 179]⁸. Олимнинг ғояларига эргашган ҳолда таъкидлаш мумкинки, оддий фоник тарорни куйидаги ҳолатда тадқиқ этиш мумкин:

Вокал такрор шакллари

I. Содда вокал такрор. Бундай фоник такрор битта унли товушнинг икки ёки ундан ортиқ сўзлардаги ҳар хил бўғинларда бир тартибда жойлашувига кўра содир бўлади, унинг вазифаси эса бадий-эстетик жиҳатдан вокал аллитерацияга ўхшаб кетади. У куйидагича бўлиниши мумкин:

1. Бир унли товуш мисра бошида:

А) иккита сўзнинг бошида келади

On all sides his glances fly –

There's no end to the road near-by! [3, 48]

Бу ўринда инглиз тилига хос лингвомаданий жиҳат – ҳарфларнинг ҳар жойда ҳар хил ўқирилишини инобатга олиш зарур. Транскрипцияда ажратиб кўрсатилган *a* ва *o* ҳарфлари бир хилда яъни, [o] тарзда ўқилади.

If it is so decided by Fate,

Come, and take me, I'll be your mate! [3, 50]

I'm used to horse-meat, anyway,

And an experienced butcher am I. [3, 69]

Б) иккита сўзнинг ўртасида келади

For your sake have I grown thin,

Fire and water have I been in. [3, 51]

⁸ Ёрматов И. Ўзбек халқ қаҳрамонлик эпоси бадийати. Фил. фан. докт. ...дисс. Тошкент. 1994. – Б. 179.

Инглиз талаффузининг ўзига хос жиҳатларини инобатга олган ҳолда мазкур белгаланган товушлар чўзиқ о [о:] тарзида ўкилади ва мусиқийлик ҳосил қилади. Тадқиқот жараёнида мутаржим томонидан йўл қўйилган ноаниқликлар кўзга ташланди:

Ninety knights are her suitors, apart from you!

Each of them for you both – a living threat! [3, 55]

С) иккита сўзнинг охирида келади

Seemed he was sleeping his last deep sleep...

Suddenly he heard hoof-beats sweep! [3, 76]

How was it, that you didn't see me before?

Do you treat your steed well, or make him sore? [3, 78]

2. Бир унли товуш мисранинг ўрта қисмидаги

А) иккита сўзнинг бошида келиши

I had come here, separated from my own folk,

If you ask, I am dead, not alive, of his yoke. [3, 92]

Б) иккита сўзнинг ўртасида келиши

Qorajon ceased. "Don't boast!" said Kukaldash,

"You'll fall to nothing, just become dust and ash. ([3, 8]

Through the mass of folk, what aspiration clears!

"Horses, horses are coming! The rides are here! [3, 86]

Шу ўринда турли оилаларга мансуб бўлган тилларнинг фонетик тизими ҳар хил бўлиб, инглиз тилидаги *о*, *оа*, *а* товушлари талаффуз меъёрига мувофиқ, тутган ўрнига қараб, [ou] тарзида ўкилишини алоҳида таъкидлаш лозим. Бундай хусусият туркий тиллар оиласига мансуб ўзбек тилида кузатилмайди.

С) иккита сўзнинг охирида келади:

If chance permits, we'll meet, its due,

Till I die I'll keep praying for you. [3, 94]

In haste I will go behind to cause yoke.

Let me see Qorajan, the devil cursed sun. [3, 94]

3. Бир унли товушнинг мисра охиридаги

А) икки сўзнинг бошида келиши

For Kalmyk your only child had left, said,

In your land safe and sound arrived. [3, 111]

Б) икки сўзнинг ўртасида келиши

Let me see Qorajan, the devil cursed sun.

Let me fight with him one by one? [van] [3, 98]

С) Икки сўзнинг охирида келади:

Girls and women gather there,

Her forty maidens joined here. [3, 112]

Many of my wisest men have passed away,

When I think I'll lose my patience, my way. [3, 75]

Юқорида келтирилган мисоллар нафақат аслиятда балки таржимада ҳам мисраларнинг эшитилишини ёқимли қилиб бериш билан бирга, кишининг

хотирасида қолиши учун ҳам муҳим ҳисобланади. Яна масаланинг асосий жиҳати шундаки, ўзбек тилидан фарқли равишда инглиз тилида сўзларнинг иштирокида асосан бош ҳарфлар ундошларни ташкил этар экан. Лекин муסיқийлик оҳангини ҳар икки тилда ҳам унлилар ташкил этади.

Шундай қилиб, содда вокал такрорни аллитерация санъати томонга қўйилган қадам, мисралар оҳангдорлиги ва таъсирчанлигини таъминловчи унсур деб ҳисоблаш мумкин.

II. Мураккаб вокал такрор

Такрорнинг бу тури мисра таркибидаги сўзларни оҳанг жиҳатдан мувофиқлаштирувчи конуният бўлиб, микдоран жуфтлик, учта, баъзи ҳолларда эса тўртта унли товушнинг айна шу мисрадаги ўзга бир сўзда такрорланиб келиши билан характерланади. Бу ҳолат мисра эвфониясини ташкил этишнинг оддий микдорий такрордан кўра мукамаллашган шакли ҳисобланади. Шу сабабли унинг ички кўринишлари ҳам анча мураккабдир. Масалан, жуфт вокал такрор – мисранинг муайян ўрнидаги сўздан ўрин олган иккита унлининг ёндош сўз таркибида ҳам худди шу тартибда келишига асосланади. Жуфт вокал такрорнинг мисрадаги ўрнига кўра турларини кўриб чиқамиз:

А) жуфт вокал такрорнинг мисра мисрада икки сўзнинг боши ва ўртасида келади:

All of my daughters are of average height,
With girls as mother I would stay at night. [3, 146]

With Boysary if no one concerned,
If no kin, no son or daughter he had. [3, 119]

Бу ўзбек тилида қуйидагича акс этади:

Агар алплар ола қолса қизингди,
Зўр қилади бу элатга ўзингди. [1, 62]
Ўртанган ўтларга жоним солмагин,
Кўрар кўзим, қалмоқ элга бормагин. [1, 208]

Б) икки сўзнинг ўртаси ва охирида келади:

All shepherds he gathered thrived,
Of all his sheep Boysary was deprived. [3, 118]

Ўзбек тилидаги аслиятдан мисол келтирилса:

Чопиб, ҳориб қолаётир тулпорлар,
Ҳақнинг яшинидай оқиб жонивор. [1, 146]

Жуфт вокал такрорнинг иккита сўз таркибида тутган турли жойлашувлари ва бошқа шакллари “Алпомиш” достони аслиятида энг кўп қўлланилган бўлиб, микдоран иккита унли товушнинг (айрим ҳолларда улардан бири икки марта) такроран келиши ҳисобигаюзага келади. Жуфт вокал такрорнинг асосий натижаси шундан иборатки, унинг воситасида мисрадаги сўзлар ўзаро оҳангдошлик касб этади, ўзига хос интонация ва муסיқийлик ҳосил қилади. Тадқиқотчи И.Ёрматовнинг бу борадаги ишларини давом эттириб, инглизча таржимадаги достоннинг тадқиқига ҳам шу нуқтаи назардан ёндашишни

маъқул кўрдик []⁹. Хулоса шуки, мисрадаги сўзлар таркибида қанчалик ўзаро оҳангдош товушлар унумдор бўлса шу қадар яхши. Микдорий вокал такрорнинг юқоридаги барча турлари “Алпомиш” фоникасининг нечоғли бой ва турли-туманлигидан далолат беради. Улар туфайли шеърий қаторлар товуш товланишига узвий боғлиқ бўлган санъатлар билан бойийди. Вокал микдорий такрорнинг мазкур бебаҳо дoston аслиятида ҳам, таржимасида ҳам энг кўп учрайдиган тури – битта унли товуш такрори эканлиги маълум бўлди. Унинг жойлашувига кўра шакллари ичида эса иккита сўз мисранинг қайси жойда келишидан қатъий назар, сўз ўртасида келувчи унли фонема барқарор ва типик такрори экан. Ҳар бир тилнинг ички қонуниятига кўра нафақат мустақил сўз туркумлари, балки ёрдамчи сўзлар, предлоглар, кўшимчалар ҳам алоҳида аҳамиятга эга.

Консонант такрор

Фоник такрорнинг бу (ундошларга асосланган) кўриниши ҳам унли товушлар такрори каби содда ва мураккаб шаклларга бўлиниб, улар ҳам ўзига хос тарзда хусусий кўринишга эга. “Алпомиш” достони қаторларида мавжуд ундош товушлар такрори уларнинг позицияси ҳақида аниқ тасаввур ҳосил қилишда ёрдам беради. Консонант такрорнинг вокал такрордан фарқи текшириш жараёнида яққол намоён бўлиб қуйидаги кўринишга эга ҳисобланади:

Содда консонант такрор деб шеърий мисрадаги сўзларнинг турли ўринларида такрорланиб, мисрада муайян оҳангдошликни пайдо қилишига айтилади ва унинг сўз бошида келадиган шакли аллитерация санъатини юзага келтиради.

I. Мисра бошида бир ундош фонеманинг:

A) икки сўзнинг бошида келиши

Live long, not die for a long time,
My friend, going your way isn't crime. [3, 183]
Wherever we go we will be caught,
We go, shah's girl makes us return not. [3, 218]

B) икки сўзнинг ўртасида келиши

Tovkaoyim asked each maiden,
They'd do what she had said then. [3, 189]

C) иккита сўзнинг охирида келиши

They were interested in this goat much,
Saying anything the girls departed such. [3, 190]

Юқоридаги мисоллардан кўриниб турибдики, содда вокал такрорни тадқиқ қилинганда кузатганимиз каби консонант такрор ҳам 3 хил кўринишда таржимада учради. Чунончи, айрим ундош товушлар сўзлар таркибида кўшалок келса, мисранинг муסיқийлиги ва қулоққа ёқимлилиги янада ортади. Бу ҳолни аслиятда бахшилар тилида атайлаб қўлланганига гувоҳ бўлсак, таржимада мутаржим атайин шундай қилган дея олмаймиз. Чунки, ҳар бир тилнинг ўзига хослигига кўра сўз танлови тасодифан юз берган.

⁹ Ёрматов И. Ўзбек халқ қаҳрамонлик эпоси бадийати. Фил. фан. докт. ...дисс. Тошкент. 1994. – Б. 134.

Қуйида эса дoston таржимасида кўп учрайдиган жуфт консонант такрорларни кузатиш мумкин. Ўзбек тили аслиятидан фаркли ўлароқ бу ҳолат инглиз тилида жуда кўп учрайди.

“I will show fighting skill” – says he,

“And my foes will kill” – says he. [3, 49]

I’ll have my he – goat joined yours,

I’ll tell you what I’m aware, of course. [3, 193]

Шуни алоҳида таъкидлаш зарурки, инглиз тилидаги бундай такрор аслият матнда мавжуд эмас.

Мана бу ўринда таржимоннинг аллитерация такроридан унумли фойдаланганининг шохиди бўлди:

Don’t miss my magic music tool,

Hey, do you love to buy it full?! [3, 203]

Бадиий матндаги ва таржимадаги вазифаси жиҳатдан олганда консонант фонемаларнинг сўзнинг уч хил жойида келиши мисраланинг умумий оҳангига ҳар хил таъсир қилади. Хусусан, бир ундошнинг сўзнинг ўртаси ва охирида келиши унчалик таъсири сезилмасе-да, сўзлар бошида келадиган такрор ундош товушлар қулоққа эшитилиши ёқимли бўлган эвфонияни вужудга келтиради. Демак, аслиятда бўлгани каби содда консонант такрорнинг энг мақбул шакли унинг сўз бошида келиши дея оламиз.

II. Мураккаб консонант такрор. Бундай такрор ундош товушнинг мисра ичидаги сўзларда икки ёки учта ҳолатда келишидир. Жуфт консонант такрор деганда нафақат бир хил, балки икки хил ундош фонеманинг бир мисра давомида икки ва ундан ортиқ сўзда келишидир. Масалан:

Nobody knows what she has done so far,

She has hired four men for money before. [3, 45]

[poubedi pouz] яширин н ва в товушлари бор бўлиб, улар фақат оғзаки нутқда акс этади.

Бу орқали таржима мисраларида аллитерацион усул пайдо бўлган.

Come on, come, angels, glory,

Your skin is as white as ivory. [3, 203]

Kayqubod was enchanted, felt bold,

They were sold underpriced, told. [3, 203]

Яққол намоён бўлмоқдаки, мураккаб консонант такрорнинг жуфт тури мисрадаги сўзлараро оҳангдошликни таъминлашга хизмат қилади. Умуман олганда бундай ҳолат асар таржимасини ниҳоятда латиф ва нафосатли қилади. Шундай қилиб фоник (товушларга асосланган) такрорнинг миқдорий тури “Алпомиш” дostonи инглизча таржимасининг назмий матнида товушлараро уйғунликни ташкил этиб, инглиз ўқувчиси томонидан осонликча қабул қилинишига олиб келади, ёдда сақлинишини осон қилади. Яна бир муҳим жиҳат, таржимон инглиз филологиядаги сўзлар тузилишидан келиб чиқиб ҳам, бугунги кун ўқувчисига қулайлик яратиш мақсадида ҳам имкон қадар кам бўғинли сўзлардан фойдаланган. Буни аслият ва таржимани чоғиштирганда ҳам осонгина англаш мумкин. Умуман олганда таржима

асарида такрор вазифаси жиҳатдан стилистик усул даражасига кўтарила олган. Мазкур фасл бўйича қуйидагича хулосага келиш мумкин:

1. Достон таржимасида мисралар таркибидаги ёндош сўзларда унли ёки ундош товушларнинг такрори таржима ғоявий мазмунининг очилиб боришида эмоционал-эстетик аҳамиятга эга.

2. Бадиий такрорнинг фоник шакли товушлар такрори орқали сўзлар оҳангдошлигини, сўзлар оҳангдошлиги орқали мисралар оҳангдошлигини юзага келтириб, нутқнинг лингвوماданий жиҳатларини алоҳида тасвирлаб беради.

3. Достон таржимасида фоник такрорнинг икки асосий кўриниши акс этиб, улар тузилиши жиҳатдан содда ва мураккаб шаклларга ажралади.

4. Фоник такрорнинг таржима матнида энг кўп учраган усули аллитерация, ассонанс, монорим стилистик усулларни ташкил этган.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Алпомиш. Достон. Тошкент, Ўқитувчи. 1987. – 398 б.
2. Асқарова Ш. Инглиз ва ўзбек тилларида такрорнинг лингвистик хусусиятлари. Филол. фан. бўйича фалс. докт....дисс. Тошкент 2019. – 145 б.
3. Alpomish. Translation by Qosimboy Ma'murov. Zeboprint, Tashkent. 2023. – 365 p.
4. Ёрматов И. Ўзбек халқ қаҳрамонлик эпоси бадиияти. Фил. фан. докт. ...дисс. Тошкент. 1994. – 265 б.

Orcid:0000-0002-2085-544X

Mirvari İsmaylova
Filologiya elmləri doktoru, professor
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji
Universiteti Türkoloji mərkəz
Bakı, Azərbaycan
ismaylova.mirvari1960@gmail.com

AZƏRBAYCAN ETNOQRAFİK LEKSİKASININ QƏDİM YAZILI ABİDƏLƏRDƏ VƏ DİALEKTLƏRDƏ ƏKSİ VƏ DİGƏR TÜRK DİLLƏRİNƏ İNTEQRASIYASI

Xülasə

Məqalədə türk xalqlarının qədim tarixini, dilini, mədəniyyətini, həyata baxış fəlsəfəsini, həyat tərzini, adət-ənənələrini özündə qoruyub saxlayan etnoqrafik leksikadan bəhs edilir. Tədqiqat nəticəsində məlum olur ki, etnoqrafik leksikanın mühafizə olunduğu mənbələr qədim yazılı mənbələr, klassiklərin əsərləri, dialektlərdir. Türk xalqlarının etnoqrafik leksikası toy, yas, bayram mərasim leksikası, müxtəlif mərasimlərə, fəsillərə uyğun mövsümi mətbəx mədəniyyəti leksikası, təsərrüfat həyatı ilə bağlı etnoqrafik leksika və s. kimi qruplaşdırılır. Türk xalqlarının etnoqrafiyasına aid lüğəvi vahidləri tədqiqata cəlb etməklə dialekt və şivələrdə qarşılıqlı inteqrasiya məsələləri müəyyən edilir. Araşdırmalar Azərbaycan etnogenezinin tarixi köklərinin

СОҒДЫ ЖАЗУЛЫ КӨНЕ ТҮРКІ ТІЛІНДЕГІ МӘТІНДЕРДЕ КЕЗДЕСЕТІН
БУДДА ДІНІНЕ ҚАТЫСТЫ ТЕРМИНДЕРГЕ АНЫҚТАМА (СЕКИЗ ЙҮКМЕК
ЙАРУК МӘТІНІ НЕГІЗІНДЕ).....101

2 ЕУРАЗИЯ ХАЛЫҚТАРЫНЫҢ МӘДЕНИ МҰРАСЫНДАҒЫ ЭПОС ЖӘНЕ ЭПОСТЫҚ ТУЫНДЫЛАР

Хамраева Рано Ражабовна

Термез, Узбекистан

*АЙЗЕК АЗИМОВ – ПИСАТЕЛЬ ФАНТАСТ. АНАЛИЗ НАУЧНО-
ФАНТАСТИЧЕСКИХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ АЙЗЕКА АЗИМОВА*.....121

Saatova Surayyo Ismailovna

Toshkent, O'zbekiston

*BADIIY MATNDA OSHIQ VA MASHUQA LISONIY SHAXSI (U. HAMDAM
ASARLARI MISOLIDA)*.....129

Rahmatova Sevara Alisherovna

Toshkent, O'zbekiston

*LEKSIK TAKROR ORQALI KONNOTATSIYANING IFODALANISHI
(ESHQOBIL SHUKUR SHE'RLARI MISOLIDA)*.....133

Асқарова Шахноза Камолидиновна

илмий маслахатчи ф.ф.д., проф. Д.С.Қулмаматов

Тошкент, Ўзбекистон

*“АЛПОМИШ” ДОСТОНИ ИНГЛИЗЧА ТАРЖИМАСИДА ТОВУШ
ТАКРОРИНИНГ МИҚДОРИГА КЎРА ТУРЛАРИ*.....138

Mirvari İsmayılova

Bakı, Azərbaycan

*AZƏBAYCAN ETNOQRAFİK LEKSİKASININ QƏDİM YAZILI ABİDƏLƏRDƏ
VƏ DİALEKTLƏRDƏ ƏKSİ VƏ DİGƏR
TÜRK DİLLƏRİNƏ İNTEQRASIYASI*.....144

Өмірзақов С.Д

Насирдинов Б.П.

Шымкент, Қазақстан

НҰРАЛЫ НЫСАНБАЙҰЛЫ – ЭПИК АҚЫ..... 149

Kaliyeva Nazeket Madiyevna